

ТВОРЧА ПОСТАТЬ КІРИ ШАМАЄВОЇ – ПІАНІСТКИ, НАУКОВЦЯ, ПЕДАГОГА

УДК 78.072Шамаєва:78.03]:378.6НМАУ](477)(045)

ОМЕЛЬЧЕНКО Т.А.

Омельченко Тетяна Андріївна, кандидатка мистецтвознавства, доцентка на посаді професора кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (Київ, Україна).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6058-8414>

КІРА ШАМАЄВА ЯК ІСТОРИК УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

*«Науковий доробок дослідниці становить захопливе розмаїття духовного
материка музичної України».*

О. Козаренко

Розглянуто життєвий і творчий шлях широко відомої в Україні та за її межами дослідниці історії української музичної культури, першовідкривачки багатьох забутих сторінок діяльності видатних представників вітчизняної культури, докторки мистецтвознавства, професорки кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Кіри Іванівни Шамаєвої, яка у грудні 2021-го відзначила ювілей.

Висвітлено процес професійного становлення К. І. Шамаєвої від навчання у Житомирському музичному училищі імені В. С. Косенка до Київської консерваторії імені П. І. Чайковського. Означено головні віхи творчої біографії мисткині: захист 1975 року кандидатської дисертації «Концертне життя Києва в 20-ті роки (1917–1932)», 1992-го докторської – «Музична освіта на Україні та міжслов'янські культурні зв'язки у ХІХ сторіччі». Обґрунтовано значення дисертаційних досліджень К. І. Шамаєвої як видатних праць джерелознавчого характеру, котрі висвітлили нові факти історії української музичної культури.

Підкреслено високий методичний і просвітницький рівень педагогічної роботи К. І. Шамаєвої на кафедрі загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, спрямованої на зв'язок предмета з майбутнім фахом студентів різних факультетів, на широкий загальномузичний розвиток здобувачів освіти.

Ключові слова: професорка Кіра Іванівна Шамаєва, джерелознавство, історія української музичної культури, виконавство, музична освіта, фортепіанна педагогіка, Київська консерваторія імені П. І. Чайковського.

Постановка проблеми. 17 грудня 2021 року колектив Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського відзначив солідний ювілей піаністки й музикознавиці, докторки мистецтвознавства, професорки кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Кіри Іванівни Шамаєвої. Мисткиня – широко відома в Україні та за її межами дослідниця історії української музичної культури, авторка понад 100 робіт, у яких на основі вивчення архівних матеріалів вдалося відтворити

© Т. А. Омельченко, 2022.

DOI: 10.31318/0130-5298.2022.48.288430

багато цінних сторінок історії музичної культури України, життя і діяльності її видатних представників.

Протягом майже тридцяти років я маю честь бути колегою К. Шамаєвої по кафедрі загального та спеціалізованого фортепіано академії і завжди захоплювалася нею як яскравою творчою особистістю у найрізноманітніших її проявах.

К. Шамаєва за покликанням – педагогиня, вихователька, просвітниця, чия багатовекторна науково-дослідна й викладацька праця адресована насамперед молоді: студентам, учням різноманітних навчальних закладів від шкіл до вишів. Її кредо – утвердження вагомого місця української музичної культури у світовому культурно-мистецькому просторі, дослідження їхніх глибоких зв'язків і взаємовпливів із метою виховання шанобливого ставлення до рідної культури, збереження історичної пам'яті, що є основою

духовної могутності нації.

25–26 січня 2022 року у НМАУ ім. П. І. Чайковського на честь славної ювілярки пройшла Всеукраїнська науково-практична конференція (онлайн) «Шамаєвські читання: митці, освіта, час», яка викликала велику зацікавленість багатьох українських науковців із Житомира, Харкова, Львова, Києва, Кропивницького, Луцька, Чернівців, Кам'янця-Подільського – послідовників її джерелознавчої методики дослідження історії слов'янських музичних культур. За словами доктора мистецтвознавства, професора О. Козаренка, праці К. Шамаєвої утвердили «джерелознавство як окрему та напрочуд актуальну галузь української музичної науки»¹. У зв'язку з ювілеєм, значним обсягом і науковою вагою доробку мисткині, **особливої актуальності** набуває докладне вивчення її біографії, етапів формування творчої особистості, укладання повного переліку робіт.

Аналіз досліджень і публікацій. У роботі О. Козаренка і О. Письменної «Матеріали біографії Кіри Шамаєвої» було здійснено першу спробу створення короткої біографічної довідки і бібліографії її робіт до 2009 року включно².

У пропонованому матеріалі авторка частково використала матеріали своєї статті в інтернет-публікації³. Також перелік робіт К. Шамаєвої доповнено працями від 2009 до 2021 року. Таким чином, тут уперше представлено повний список друкованого доробку К. Шамаєвої (104 позиції).

Метою статті є спроба окреслити основні напрямки просвітницької, наукової і педагогічної діяльності К. Шамаєвої, висвітлити методологічні принципи кожного з них, сформулювати значення особистого внеску мисткині у їхній розвиток.

Виклад основного матеріалу. Народилася Кіра Іванівна Шамаєва 17 грудня 1931 року в селищі Ялтушкове Барського району Вінницької області у сім'ї лікарів. Її старший брат Михайло Іванович Шамаєв (1926–2013) теж обрав медицину своїм фахом, став видатним ученим-нейропатоморфологом, доктором медичних наук, професором, заслуженим діячем науки і техніки.

¹ Козаренко О., Письменна Оксана. Матеріали бібліографії Кіри Шамаєвої // Записки Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Праці музикознавчої комісії. Львів, 2009. Т. CCLVIII. С. 579.

² Там само. С. 578–583.

³ Омельченко Т. Берегиня історії української музичної культури (до ювілею Кіри Шамаєвої) // Український інтернет-журнал «Музика», 11 липня 2022: електронний ресурс. URL: <http://mus.art.co.ua/berehynia-istorii-ukrainskoi-muzychnoi-kultury-do-iuvilleiu-kiry-shamaievoi/> (дата звернення: 10.10.2022).

*Юна К. Шамаєва
(початок 1940-х рр.)*

вчительку. Це була викладачка літнього віку, полька за походженням Єфимія Антонівна Яхневич. Спокійно, не поспішаючи, довірливо вона ділилася музичними знаннями і вподобаннями. Між нею і юною ученицею склалися теплі, сердечні стосунки.

Навчання йшло за розповсюдженою свого часу методикою Ф. Беєра, що базувалася на використанні п'ятипальцевої позиції, багаторазовому повторенні певних піаністичних формул, передбачала набуття технічних навичок гри на інструменті². Улюбленим стало читання з листа, вчителька постійно нагадувала: «Дивись уперед», «далі, не зупиняйся» (ніби не тільки зауваження під час уроку, а дороговказ на майбутнє). «Я – боржниця доброї, світлої Єфимії Антонівни за її багаторічну любов і увагу», – говорить К. Шамаєва.

У період окупації там само, у Житомирі, Кіра також деякий час навчалася у Надії Василівни Мариш – чудової піаністки, випускниці Московської консерваторії. Але, на жаль, заняття скоро перервалися через еміграцію Надії Василівни до Чехії, на батьківщину її чоловіка, віолончеліста, викладача Житомирського музичного училища Віктора Францовича Мариша.

З роками, ставши зрілим і допитливим музичним істориком-краєзнавцем, берегинєю пам'яті про видатних діячів вітчизняної культури, Кіра Іванівна знайшла цінні біографічні відомості про В. Мариша, його активну концертну й педагогічну діяльність, які увійдуть до Енциклопедії сучасної України, а також ряду інших її робіт: «Чеські музиканти на Волині», «Чеські музиканти в Україні»³.

Після звільнення 31 грудня 1943 року Житомира від німецько-фашистських загарбників, восени 1944 року Кіра пішла до Житомирської музичної школи, де навчалася в класі Зінаїди Миколаївни Стахурської – провідної викладачки школи, уважної, чуйної людини, досвідченої вчительки музики, яка захоплено відкривала її красу, секрети кожному вихованцю.

За спогадами Кіри Іванівни, її батьки – Іван Іванович і Марія Олексіївна¹ – до війни працювали в глухих селах України, часто переїжджаючи з одного населеного пункту до іншого, тому придбати власне фортепіано у них не було можливості. І тільки 1941 року, в дні війни, коли сім'я опинилася у Житомирі, в квартирі виявилася фортепіано, залишене попередніми власниками. Почалися лихоліття окупації – бомбардування, перебування у сховищах. Та навіть у такий тяжкий час батьки намагалися давати дітям освіту.

Помітивши інтерес Кіри до музики, батьки вирішили запросити для неї

*Михайло і Кіра Шамаєви
(1950-ті рр.)*

¹ Після війни І. І. Шамаєв працював лікарем Житомирського онкодиспансеру, а М. О. Шамаєва – лікарем Житомирської міської лікарні.

² Бейер Ф. Первоначальная школа для фортепиано. Ленинград, 1925.

³ Див. «Бібліографію робіт К. І. Шамаєвої».

У 1947 році К. Шамаєва успішно закінчила музичну школу й була зарахована до Житомирського музичного училища імені В. С. Косенка. Певний час, у зв'язку з великою плінністю кадрів, у неї не було постійного педагога.

*К. Шамаєва і В. Задерацький
(середина 1940-х рр.)*

Аж тут сталася доленосна подія у житті Кіри: у 1948 році до Житомира приїхав унікальний музикант – талановитий композитор, піаніст, музикознавець Всеволод Петрович Задерацький, студенткою фортепіанного класу якого пощастило стати Шамаєвій. Батьки Кіри з великою повагою поставилися до Всеволода Петровича, відчули масштаб його особистості й обдаровання, зрозуміли глибоке значення його уроків для музичного і загальнокультурного формування індивідуальності їхньої доньки.

Однак на той час Кіра ще не пов'язувала свій майбутній фах із музикою. Навчаючись у музичному училищі, вона закінчувала середню школу і приділяла заняттям у десятому, випускному класі школи більше уваги, ніж, часом, навчанню в училищі. Врешті, як згадує Кіра Іванівна, одного разу вона одержала стримано-суворе зауваження від Всеволода

Петровича: «Ви навчаєтеся в професійному навчальному закладі». Але тоді вона ще повною мірою не усвідомила серйозного значення його слів...

Всеволод Петрович включав до програми велику кількість ансамблевої літератури, прищепивши таким чином Кірі Іванівні любов до камерно-ансамблевого музикування на все життя. Отже, Кіра переграла багато ансамблевої музики як із Всеволодом Петровичем, так і зі своїми товаришами-студентами.

Закінчивши у 1949 році середню школу, Кіра мала намір вступати до вищого навчального закладу, але мудрі, далекоглядні батьки вчасно зупинили її, вважаючи, що переривати спілкування з такою людиною, як Всеволод Задерацький, просто неприпустимо. Так вона продовжила навчання в Житомирському музичному училищі. Але в серпні 1949-го педагог несподівано залишив Житомир і поїхав до Львова, а Кіра на третьому курсі знову залишилася без викладача.

Відтоді Кіра Шамаєва почала їздити до Києва на консультації до відомого піаніста й педагога, професора Євгена Михайловича Сливака, а після закінчення Житомирського музичного училища у 1951 році стала студенткою його класу в Київській консерваторії імені П. І. Чайковського.

Професор Є. Сливак зі студентками.

*Кіра з І. Ивановою і
С. Ріхтером у Житомирі.
(початок 1950-х рр.)*

юну Кіру Шамаєву. Наставниця відіграла вирішальну роль у музичному, піаністичному, загальнокультурному вихованні Кіри а також певною мірою у спрямуванні її майбутніх наукових інтересів. За словами О. Козаренка, навчання К. Шамаєвої у Київській консерваторії (1951–1956), а згодом в аспірантурі у класі професорів Є. Сливака, О. Холодної «стало початком приєднання до київської піаністичної традиції, ба більше – великої культури Києва «срібного віку», яку К. Шамаєва буде вивчати і поширювати у наступні пів століття»¹.

«Саме небо послало мені Оксану Григорівну!» – зізнається Кіра Іванівна. У книзі «Зі спадщини майстрів» (Вип. 1. Київ, 2003) вона написала: «Київському періоду життя О. Г. Холодної передувало вісім років безпосереднього спілкування з Г. Г. Нейгаузом. Під його керівництвом вона навчалася в аспірантурі Московської консерваторії і постійно засвоювала художній досвід вчителя в класі під час занять. Усі ці роки Оксана Григорівна вела запис уроків Генріха Густавовича. Нейгауз став для неї ідеалом людини, митця, музиканта, піаніста, педагога. В той же час Оксана Григорівна була для Генріха Густавовича не тільки улюбленою ученицею, а й другом, близьким за духом, життєвою філософією, сприйняттям світу. Своїми спогадами, враженнями, всім, що було почуто, пережито,

Якось до рідного Житомира на відпочинок приїхав Святослав Ріхтер. Близька подруга Кіри Ірина Іванова познайомила її зі Святославом. На фото ми бачимо їх утрюх – молодих і щасливих, у невимушеній обстановці на прогулянці. За спогадами Кіри Іванівни, вони тоді дішли до парку, що на березу ріки Тетерів, де гримів різноголосий жаб'ячий хор. Ріхтер, почувши це жаб'яче кумкання, одразу придумав казку про жабку та її сім'ю.

Так закінчився житомирський період дитинства і юності Кіри Шамаєвої. Але Житомир – визначний історичний та культурний центр Волині – на все життя залишився в її серці як місто, яке дало їй путівку у професійне музичне мистецтво, а в майбутній науковій діяльності стане невичерпним джерелом пізнання музичної культури цього багатого історією краю.

Навчання у Київській консерваторії стало визначальним етапом формування творчої особистості К. Шамаєвої. Особливу роль у її житті відіграла Оксана Григорівна Холодна, яка на той час була асистенткою Є. Сливака. О. Холодна тоді щойно закінчила аспірантуру Московської консерваторії по класу Г. Нейгауза і в повному сенсі цього слова взяла під опіку

*Г. Нейгауз і О. Холодна.
Київ, 1963 р.*

¹ Козаренко О., Письменна О. Матеріали бібліографії Кіри Шамаєвої // Записки Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Праці музикознавчої комісії. Львів, 2009. Т. ССLVIII. С. 578.

сприйнято в нейгаузівському класі, Оксана Григорівна щедро наділяла колег і учнів. Із невтомною вимогливістю, терпляче, захоплено залучаючи до пошуків музичної суті твору вела Оксана Григорівна своїх вихованців до досягнення виконавського ідеалу»¹.

Кіра Іванівна стала вірною послідовницею музично-естетичних поглядів О. Холодної, сприяла публікації її блискучих праць – спогадів про Нейгауза, досліджень фортепіанної творчості Л. ван Бетховена. Особистість Оксани Григорівни справила суттєвий вплив на формування не тільки професійних піаністичних якостей, а й мистецького світогляду талановитої і вдумливої студентки Шамаєвої, дала поштовх та спрямування її подальшим науковим розвідкам.

Так, зокрема, саме від О. Холодної Кіра Іванівна вперше дізналася про педагогічну діяльність молодого Генріха Нейгауза у Києві в перші роки після її заснування і зацікавилася цим періодом історії Київської консерваторії. Так, у Науково-методичних записках Київської державної консерваторії (т. II, вип. 2) у 1964 році вийшов друком її перший нарис «Концертна діяльність піаністів у Києві в двадцяті роки ХХ сторіччя».

Надалі вивчення історії Київської консерваторії та діяльності її провідних викладачів, що закладали підвалини професійної музичної освіти в Україні, виявилось одним із головних напрямків майбутніх джерелознавчих пошуків Кіри Шамаєвої. Поява цілої низки блискучих робіт-відкриттів привела до написання кандидатської дисертації, пов'язаної з концертним життям Києва 1920–1930-х років. Але про це – згодом.

*Кафедра загального та спеціалізованого фортепіано
Київської консерваторії, 1960 р.*

*Сидять (зліва направо): І. Беркович, С. Павлюченко, К. Михайлов, Н. Огієвська,
Ю. Толпін (зав. кафедри), Н. Козиненко, С. Лезур.*

*Стоять (зліва направо): Л. Головка, І. Царевич, (ім'я невідомо), К. Шамаєва,
Н. Шевченко, М. Білецька (Мажуга), Г. Паторжинська, М. Сильванський,
П. Батюшков, Р. Шляхова.*

¹ Шамаєва Кіра. Холодна Оксана Григорівна (1915–1984) – піаністка, педагог, доцент // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 30: Зі спадщини майстрів. Книга перша / упоряд. К. Шамаєва. К., 2003. С. 285.

З 1960 року К. Шамаєва пройшла за конкурсом на посаду викладача кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Київської консерваторії імені П. І. Чайковського. У 1960–1980-ті роки Кіра Іванівна суміщала педагогічну, наукову роботу з активною виконавською діяльністю.

Виконавська діяльність К. І. Шамаєвої. У першому звіті на кафедрі 11 квітня 1968 року за сім років роботи Кіра Іванівна відзначала: «Виконавська робота присвячувалася музиці ХХ століття. Були зіграні в концертах 8 етюдів ор. 39 К. Шимановського (1961), Концерт Г. Галиніна (1963), 2 фортепіанні п'єси Ф. Блуменфельда (1963), 24 прелюдії Д. Шостаковича, «П'єси для п'яти пальців» і Серенада І. Стравінського. У листопаді 1964 року у Житомирському музичному училищі був зіграний Перший концерт С. Прокоф'єва, Концерт Г. Галиніна, 24 прелюдії Д. Шостаковича. На семінарах студентів фортепіанного факультету демонструвала твори М. Мясковського і І. Стравінського. Концерт Г. Галиніна також виконувався з Державним симфонічним оркестром і оркестром Оперної студії»¹. Як бачимо, виконавські уподобання Кіри Шамаєвої були спрямовані на виконання творів сучасних композиторів, пошуки маловідомих творів.

У 1960–1970-х роках у дуєті з колегами по кафедрі Л. Головка й Т. Шаняєвою К. Шамаєва виконувала багато ансамблевої вітчизняної та зарубіжної музики, опуси композиторів ХХ століття. Програми складалися з творів класиків (Ф. Шуберт, В. А. Моцарт, О. Гречанінов, А. Арєнський) і сучасних авторів (Б. Лятошинський, П. Хіндеміт, Ф. Пуленк, Б. Мартіну, Е. Глобіл, Т. Шеліговський, К. Швееєн, П. Дамбіс, Е. Капп, Г. Мушель та ін.)².

Завідувач кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Ю. Толпін відзначав, що К. Шамаєва «за роки роботи показала себе як здібний, вдумливий, ерудований педагог, яка багато працює як піаністка-виконавиця: виступала в Київській філармонії, в концертах педагогів кафедри та на інших концертних площадках з виконанням творів радянських композиторів. Працює над кандидатською дисертацією»³.

15 червня 1974 року на засіданні кафедри загального та спеціалізованого фортепіано К. Шамаєву висунули на посаду доцента.

Наукова діяльність К. І. Шамаєвої. 6 лютого 1975 року в московському Інституті історії мистецтв Міністерства культури СРСР відбувся захист кандидатської дисертації К. Шамаєвої «Концертная жизнь Киева в 20-е годы (1917–1932)». Офіційними опонентами були відомий український музикознавець, композитор, історик культури, педагог, доктор мистецтвознавства І. Белза та кандидат мистецтвознавства Л. Корабельникова. За рішенням вченої ради від 13 березня 1975 року К. І. Шамаєвій

¹ Матеріали особової справи К. І. Шамаєвої.

² Програми в ансамблі з Л. Ю. Головка й Т. В. Шаняєвою:

1969 рік, Концерт у ДМШ № 7: Ф. Букстехуде Токата F-dur, В. А. Моцарт – Ф. Бузоні Увертюра до опери «Чарівна флейта», Ф. Шуберт – С. Прокоф'єв Вальси, Б. Бріттен «Елегічна мазурка», «Інтродукція і рондо»;

1970 рік, Концерт у Малому залі консерваторії: Д. Шостакович Прелюдія, Тарантєла, Концертіно;

1971 рік, Концерт у ДМШ № 6: Й. Брамс ор. 56 Варіації на тему Гайдна, Р. Шуман ор. 46 Andante з варіаціями;

1972 рік, Концерт у ДМШ № 7, присвячений 50-річчю утворення СРСР, з творів композиторів братніх республік: Г. Мушель Прелюдія і fuga, Е. Капп Концертіно, А. Хачатурян Остінато, Романс, Вальс, О. Тактакішвілі Поема; Д. Шостакович Концертіно;

1973 рік, Концерт у ДМШ № 6: Дж. Енеску Варіації, Е. Глобіл Соната;

1974 рік, Концерт у ДМШ № 7: Е. Глобіл Соната, М. Черепнін Рондо.

Соната чеського композитора ХХ ст. Е. Глобіла була виконана також в Малому залі консерваторії у лютому 1974 року в концерті циклу «Музика ХХ століття» (Там само).

³ Матеріали особової справи К. І. Шамаєвої.

було присуджено наукове звання кандидата мистецтвознавства.

За матеріалами дисертації Кіра Іванівна підготувала статті: «Симфонічні концерти у Києві 20-х років» (1971), «З київської скрябініани» (1972), «Muzyka polska w Kijowie» (1972), «Концертне життя в Києві в перші пореволюційні роки» (1973), «Kiyevske obclobi cinnosti Otakara Sevcika» // Hudebni rozhledy (1973)¹.

Аргументуючи актуальність свого дисертаційного дослідження, К. Шамаєва зазначала: «Концертне життя Києва, міста з великим музичним минулим, великого центру країни, майже не досліджена. Надзвичайно обмежене коло робіт, присвячених концертній діяльності київських музичних колективів і окремих виконавців. Метою даного дослідження стало комплексне висвітлення концертно-виконавського життя Києва 1917–1932 років і визначення його ролі в становленні української музичної культури»².

Матеріали дисертації були зібрані завдяки копіткій та цілеспрямованій праці К. Шамаєвої із величезним масивом документів багатьох архівів³, радянською газетною і журнальною періодикою, спогадами учасників концертного життя Києва 1920-х років⁴. Спілкування з такими визначними музикознавцями, як докторка мистецтвознавства, професорка Московської консерваторії Т. Ліванова, яка схвалила і рекомендувала дисертацію Кіри Іванівни до захисту, докторка мистецтвознавства, професорка Київської консерваторії Н. Горюхіна, І. Белза, котрий порадив зайнятися дослідженням міжслов'янських зв'язків в українській музичній культурі, дало новий напрямок її подальшим науково-історичним розвідкам.

Кіра Іванівна глибоко занурилася у вивчення історії музичної культури Волині, багато працювала в архівах Житомира, – міста, що зайняло центральне місце в колі її наукових інтересів, подарувало до неї ще невідкриті біографічні цінності з життя видатних музикантів Б. Лятошинського, В. Косенка, Л. Ревуцького, Ю. Зарембського, М. Скорульського, С. Ріхтера та багатьох інших.

15 травня 1979 року К. Шамаєвій було присвоєно вчене звання доцентки.

Вишукуючи матеріали і консультуючись із фахівцями по темі «Міжслов'янські зв'язки в музичній культурі України XIX–XX століття», Кіра Іванівна протягом 1980-х років проходила стажування в Московському науково-дослідному інституті мистецтвознавства (1981), ІМФЕ ім. М. Т. Рильського під керівництвом докторки мистецтвознавства М. Загайкевич і в Інституті слов'янознавства та балканістики в Москві (1989), працювала в архівах Києва, Ленінграда, Житомира, Вінниці, Чернігова, Полтави, Ніжина, Рівного, Харкова, виступала на радянсько-польських конференціях інститутів мистецтв Польської АН і Слов'янознавства та балканістики АН СРСР (Варшава, 1978; Москва, 1987), українсько-польській конференції Інституту мистецтв ПНР і ІМФЕ АН УРСР (Варшава, 1988), міжнародних (Київ, 1989, 1990), міжреспубліканських (Київ, 1988), вузівських (1989, 1990) конференціях. У процесі роботи над темою було опубліковано 24

¹ Див. «Бібліографію робіт К. І. Шамаєвої».

² Шамаєва К. И. Концертная жизнь Киева в 20-е годы (1917–1932). Автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.03 – музыкальное искусство / Институт истории искусств Министерства культуры СССР. Москва, 1975. С. 3.

³ Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР, Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, Рукописного відділу Центральної наукової бібліотеки АН УРСР, Київського міського державного архіву, Українського музею театру і музики в Києві, Державного центрального музею музичної культури ім. М. І. Глинки в Москві, Центрального державного архіву літератури і мистецтва СРСР в Москві, архівів капели «ДУМКА», Київської консерваторії, приватних архівів (Б. Лятошинського, Д. Євтушенка, Г. Когана, А. Миньківського, В. Стешенко).

⁴ Шамаєва К. И. Концертная жизнь Киева в 20-е годы (1917–1932). Автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.03 – музыкальное искусство / Институт истории искусств Министерства культуры СССР. Москва, 1975. С. 5.

статті, з них 6 – у зарубіжних виданнях¹.

1992 року Кіра Іванівна захистила докторську дисертацію у Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського на тему: «Музична освіта в Україні та міжслов'янські культурні зв'язки у ХІХ сторіччі». Офіційними опонентами були доктор мистецтвознавства, професор А. Лашенко, доктор філологічних наук Л. Софронова, докторка мистецтвознавства, професорка Н. Герасимова-Персидська.

Дозволю собі навести повний текст передмови до монографії К. Шамаєвої «Музична освіта в Україні в першій половині ХІХ ст.» академіка-засновника Національної академії мистецтв України, доктора мистецтвознавства, професора, заслуженого діяча мистецтв України І. Ляшенка: «Пропонована книжка присвячена найменш дослідженій галузі української музичної культури – історії музичної освіти в Україні у першій половині ХІХ ст. Звернення до цієї теми спонукало автора до багаторічних архівних пошуків у багатьох центральних і обласних державних сховищах. Майже тисяча використаних документів свідчать про ґрунтовність і обсяг цієї праці, результатом якої стало відкриття нових імен, нових сторінок культури.

Музично-освітні процеси розглянуто автором на всіх рівнях українського соціуму. Ретельне вивчення усіх без винятку тодішніх форм музичної освіти – у кріпосницьких умовах дворянських маєтків і привілейованих навчальних закладах, у школах духовного та світського відомств, в університетах і приватних пансіонах, у педагогів – лірників і кобзарів і відомих музикантів іноземного походження – дало змогу визначити концепцію системи музичної освіти, яка діяла не лише в Україні, а й в інших регіонах. Водночас історичний досвід української культури зумовив свою специфіку освіти, що розглядається в усіх розділах праці.

Запропонована концепція передбачає включення курсу навчання музики в усі форми освіти і постійну взаємопроникаючу присутність в освітніх процесах народної, духовної та світської музичних культур. Розвиткові цієї концепції автор підпорядковує архітектоніку праці, виділяючи у ній розділи про передісторію системи, що склалася у досліджений період. Дослідження послідовно підводить до думки про доцільність використання досвіду старої школи для сучасного відродження української національної культури»².

Н. Некрасова у рецензії на вищезгадану монографію К. Шамаєвої під назвою «Дослідження цікаве і корисне», надрукованій у 6-му номері журналу «Музика» за 1992 рік, зокрема, зазначала: «У межах рецензії важко дати навіть побіжне уявлення про дійсний обсяг титанічної роботи, яку здійснила К. Шамаєва... Розглядаючи питання музичної освіти як складову частину художнього виховання особистості і, ширше, загальної культури суспільства, автор не впадає в удавану патетику, а з болем відмічає прикмети духовної деградації нашого соціуму, закликає ефективно використовувати національний історико-культурний досвід. Хочеться вірити, що ці ідеї знайдуть дієвих прихильників»³.

25 листопада 1992 року К. Шамаєвій присвоєно вчене звання докторки мистецтвознавства, а 25 лютого 1993-го – звання професорки кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П. І. Чайковського.

¹ Шамаєва К. І. Музична освіта в Україні та міжслов'янські культурні зв'язки у ХІХ сторіччі: автореф. дис.... доктора мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво / Київська державна консерваторія імені П. І. Чайковського, 1992. С. 5.

² Шамаєва К. І. Музична освіта в Україні та міжслов'янські культурні зв'язки у ХІХ сторіччі. автореф. дис... доктора мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво / Київська державна консерваторія імені П. І. Чайковського, 1992. С. 5.

³ Некрасова Н. Дослідження цікаве і корисне // Музика. 1992. № 6 (282). С. 20.

У 2000-х роках Кіра Іванівна – досвідчений, маститий науковець – веде активну просвітницьку діяльність. Це виступи на конференціях, з публічними лекціями¹, упорядкування двох випусків збірника статей «Зі спадщини майстрів» (2003, 2013), публікація у 2005 році збірника статей «Митці. Освіта. Час (З архівних джерел)» і блискуча низка робіт, присвячених 100-річчю Київської консерваторії, яке святкувалося у 2013 році.

Після Міжнародної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження І. Белзи, в Малому залі НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2004 р.

Перший ряд (зліва направо): представник російського посольства в Києві, С. Белза, К. Шамаєва, М. Копиця, М. Скорик.

Другий ряд: В. Давиденко (студент), Л. Олійник, М. Степаненко

Водночас вона є членкинею Спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, Спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук НМАУ ім. П. І. Чайковського, опоненткою на захистах кандидатських дисертацій, керівницею дисертаційних, магістерських робіт, рецензенткою докторських, кандидатських дисертацій, авторефератів, науково-методичних робіт, статей тощо. У 2013 році була обрана членкинею робочої групи з підготовки ювілейного видання до 100-річчя Київської консерваторії.

Збірка «Митці. Освіта. Час (З архівних джерел)», яка побачила світ 2005 року у житомирському видавництві, акумулювала наукові напрацювання авторки 1980–2000-х років, присвячені дослідженню історії музичної освіти на Волині, життя і діяльності видатних композиторів і музикантів (Ю. Зарембського, Б. Лятошинського, М. Скорульського, В. Косенка, Л. Ревуцького, С. Вільконського, Л. Рущинської, Й. Витвицького, А. Яновича та ін.). Видання приурочене до 100-річчя Житомирського музичного училища імені В. С. Косенка, що стало «виявом вдячності колишньої вихованки рідному навчальному закладу».

Із передмови: «Немає числа уславленим представникам волинського земляцтва. Одні з них волею Бога побачили світ на Волині. І вже сам факт народження цих особистостей привертає до їх “малої” батьківщини увагу світової громадськості. Інші на цій землі росли, мужніли, вчилися, набиралися сил і розуму й виходили на свій зоряний шлях. Більша частина – це прошарок інтелігенції, що

¹ Див. у додатку «Виступи К. І. Шамаєвої на конференціях, ювілейних заходах».

жила на Волині довгі роки і своїм талантом, хистом, самовіддачею, напруженою працею збагачувала духовну скарбницю народу, творила його історію»¹.

К. Шамаєва виступила з доповіддю на конференції, присвяченій 100-річчю від дня народження І. Белзи, в Малому залі НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2004 р.

Предметом особливої гордості К. Шамаєвої є започаткована нею серія видань з історії Київської консерваторії «Зі спадщини майстрів». Задумати видання і самовіддано працювати над його створенням, плекати цю збірку з такою любов'ю, могла тільки людина широкого культурного світогляду, глибокої відданості історії свого славнозвісного навчального закладу.

«Історичний характер збірника, – зазначається в анонсі до Книги першої «Зі спадщини майстрів», – визначається принципом його укладання: всі вміщені статті в різні часи були написані педагогами консерваторії, яких вже немає серед нас. Ці матеріали зберігаються на полицях, в шафах консерваторії і власних архівів. Їхня публікація передає сучасному поколінню наукову естафету наших старших наставників»².

Робота над Книгою другою збірника «Зі спадщини майстрів» (2013) тривала кілька років. Кіра Іванівна вклала величезну працю, весь свій пошуковий талант і натхнення у його створення. До книги увійшли матеріали, підготовлені до друку: спогади З. Ліхтман, Б. Милича, І. Тамарова, В. Павковича, А. Луфера, К. Михайлова, статті про А. Луфера, І. Тамарова. Презентація видання у Малому залі Національної музичної академії імені П. І. Чайковського мала великий суспільний резонанс.

Хочеться навести фрагменти огляду-рецензії Книги другої збірника «Зі спадщини майстрів» доцентки кафедри світової музики, кандидатки мистецтвознавства Т. Волошиної під назвою «Пам'ять нашої історії»: «Перегорнувши обкладинку цієї книги, вдивляючись у натхненні обличчя її героїв, мимоволі відчуваєш подих часу, живу ауру минулого. Фотографії у своєрідному пожовтілому, “застарілому” кольорі, поряд із фрагментами концертних афіш і нотних рукописів,

¹ Шамаєва К. І. Житомирському музичному училищу імені В. С. Косенка з нагоди 100-річного ювілею присвячується // Митці. Освіта. Час (3 архівних джерел): зб. статей / [ред. В. В. Косенко]; М-во культури і мистецтв України, упр. культури Житомир. облдержадмін., Житомир. муз. училище ім. В. С. Косенка. Житомир: Косенко М. Г., 2005. С. 3, 4.

² Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 30: Зі спадщини майстрів. Книга перша / упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2003. С. 2.

ніби розсипаних на столі, мов опале листя часу, створюють особливий настрій, задають емоційну тональність цього унікального видання». І далі: «Не випадково знаменна й довгоочікувана подія – видання збірки “Зі спадщини майстрів”, через 10 років після публікації першої частини – відбулася саме до сторіччя академії. Ця книга суттєво доповнює головне, фундаментальне ювілейне видання з історії вищого навчального закладу. Історико-культурний простір Київської консерваторії значно розширено завдяки публікаціям рукописів педагогів-майстрів різних поколінь: від початку ХХ століття майже до сьогодення»¹.

Високо оцінюючи працю редакторів-укладачів збірника, Т. Волошина підкреслює: «Навіть важко уявити обсяг пошукової роботи, яку довелося здійснити укладачам цієї книги. Дослідники добре знають, що це копітка робота в архівах, газетних відділах бібліотек, з численними рукописами, давніми фоліантами. Саме таку ґрунтовну роботу виконала творча група, зокрема О. Ю. Волосатих і К. І. Шамаєва. Безсумнівно, що без наполегливої і самовідданої діяльності Кіри Іванівни ці два збірники не були б опубліковані. Провідний учений-джерелознавець, дослідник творчої діяльності в Україні С. Ріхтера, братів Блуменфельдів, Б. Лятошинського, першовідкривач багатьох забутих імен і культурних подій, професор Кіра Іванівна Шамаєва спілкувалася з більшістю героїв виданих нею книг. Не випадково її життєвою потребою є прагнення відтворити пам'ять про них шляхом видання наукових праць, спогадів, біографічних матеріалів. Після публікації першої частини меморіального проєкту до 90-річчя академії природною була її робота над підготовкою матеріалів до другої частини. Тепер Кіра Іванівна зі своїми однодумцями вже розпочинає роботу над новою, третьою книгою»².

Педагогічна діяльність К. Шамаєвої. Протягом шістдесяти років органічною складовою багатовекторної діяльності К. Шамаєвої є її педагогічна праця на кафедрі загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П. І. Чайковського. Педагогічні, виховні принципи мисткині близькі до основних засад педагогіки Г. Г. Нейгауза. Це спрямованість навчання на духовний розвиток особистості засобами підвищення загальнокультурного рівня, спонукання до глибоких універсальних знань не лише з музичного, а й інших видів мистецтва.

Творчий проєкт «Музичний світ Т. Шевченка», 2001 р.

К. Шамаєва завжди відстоює особливості свого предмета, провідний його

¹ Волошина Т. К. Пам'ять нашої історії (Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Випуск 101: Зі спадщини майстрів. Книга друга: наукове видання / ред.-упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2013. 496 с.) // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: Науковий журнал. Київ, 2014. № 1 (22). С. 115.

² Там само. С. 118.

методичний постулат: зближення курсу фортепіано і фахової спеціалізації студентів, сприяння розширенню загальномузичної культури учнів, доступне (залежно від рівня підготовки) виховання їхніх піаністичних навичок.

«Практика доводить, – пише Кіра Іванівна в одній з методичних робіт, присвячених викладанню курсу загального та спеціалізованого фортепіано, – що кожна спеціальність – будь то музикознавці, оркестранти чи співаки, вимагає своєї методики навчання гри на фортепіано. <...> головна мета курсу обов'язкового фортепіано – не виховання піаніста-виконавця, а формування музиканта, його музично-слухової сфери (“Розвиток слуху – найважливіше”. Р. Шуман), культури інтонування, музичного мислення, смаку, художнього інтелекту, загальної й музичної культури, його ставлення до фортепіано як інструмента універсальних можливостей і надійного партнера в усіх сферах майбутньої діяльності – будь то виконавство, педагогіка, лекторська практика»¹.

Так, протягом 1984–1989 років за узгодженням із кафедрами історії і теорії музики Кіра Іванівна зі студентами-теоретиками набору 1986 року провела спільні семінари «Старовинна музика», «Героїчний Бетховен», зустріч-бесіду «Фортепіано в музикознавчій спеціальності»². Вона – авторка багатьох тематичних концертних програм, які студенти її класу з великим успіхом виконували і виконують у дитячих музичних школах, училищах, музеях як Києва, так і інших міст України³. К. Шамаєва підкреслювала: «Мета концертів – пізнавально-виховна, ознайомлення студентів із невідомою їм досі музикою, наближення курсу фортепіано до курсів історії української музики та історії світової музики»⁴.

За стіни консерваторії вийшли організовані К. Шамаєвою ювілейні концерти до 130-річчя Павла Сениці (1999, виступи в товаристві «Освіта» у Переяславі-Хмельницькому, с. Дем'янці, Музеї М. Лисенка в Києві), творчий проєкт «Музичний світ Т. Шевченка» (2001, виступи в товаристві «Освіта», Педагогічному інституті в Переяславі-Хмельницькому, Музеї М. Лисенка, Українському домі в Києві).

В особовій справі Кіри Іванівни зберігаються листи-подяки, надіслані на ім'я ректора НМАУ, від керівництва Музею театрального, музичного та кіномистецтва (від 20 липня 1998 року), Кам'янського літературно-художнього музею О. Пушкіна й П. Чайковського (від 27 квітня 1999 року) та інших «За активну участь у підготовці і проведенні концертів, що відбулися в музеї: Низький уклін вам за підтримку, за те, що сієте розумне, прекрасне, вічне»⁵.

Висновки. Висвітливши основні віхи творчої біографії, напрямки наукової та педагогічної діяльності докторки мистецтвознавства, професорки кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії імені

¹ Шамаєва К. І. Про предмет «спеціалізоване фортепіано» для музикознавців. Загальне та спеціалізоване фортепіано у мистецькому просторі України / Наукові збірки ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Вип. 27: Виконавське мистецтво. Львів : «Сполом», 2012. С. 17.

² Матеріали особової справи К. Шамаєвої.

³ Тематичні концерти класу К. І. Шамаєвої (2003–2015): «З історії, сучасного, майбутнього» (2003, до 90-річного ювілею НМАУ); «Від М. Глинки до П. Чайковського» (2004); «Ранній романтизм»; «Б. Лятошинський та його школа» (2005, до ювілею композитора); «На межі віків» (2005); «Ансамблі та акомпанемента» (2015): прозвучали твори Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, Й. Б. Ванхалля, В. А. Моцарта, А. Дворжака, М. Лисенка, Ф. Пуленка, В. Ребікова, М. Скорика, Д. Шостаковича (взяли участь 18 учнів класу); «Українська музика» (2016): прозвучали твори Ф. Якименка, Р. Глієра, В. Задерацького, І. Карабиця, А. Коломійця, В. Косенка, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, М. Скорика, Б. Фільца, І. Шамо, О. Яковчука; «Всі на SCH» (2015): прозвучали твори Ф. Шуберта, Ф. Шопена, Р. Шумана, Й. Штрауса, Р. Штрауса, К. Шимановського, М. Шимановської, І. Шамо, А. Штогаренка, Д. Шостаковича, І. Шварца, А. Шнітке та ін.

⁴ Звіт на кафедрі загального та спеціалізованого фортепіано за період з 19.09.2015 до 18.09.2016. Матеріали особової справи К. Шамаєвої.

⁵ Матеріали особової справи К. Шамаєвої.

П. І. Чайковського Кіри Іванівни Шамаєвої, можемо з упевненістю сказати, що вона – непересічна особистість, кредо якої є ідеї просвітництва, прагнення збереження й примноження історичної пам'яті історії української культури, широкого залучення молоді до культурно-просвітницької діяльності. Її масштабний науковий доробок (понад 100 робіт) містить глибокі джерелознавчі дослідження й безцінні для історії української культури відкриття з життя видатних постатей, виявлення глибоких зв'язків між слов'янськими культурами. Праці К. Шамаєвої утвердили джерелознавство як фундаментальний напрямок музикознавчої науки, що сприяє більш глибокому вивченню й осмисленню історії вітчизняної культури.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2022 року

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

1. Бейер Ф. Первоначальная школа для фортепiano. Ленинград, 1925.
2. Волошина Т. К. Пам'ять нашої історії (Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 101: Зі спадщини майстрів. Книга друга: наукове видання / ред.-упоряд. К. Шамаєва. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. 496 с.) // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: науковий журнал. Київ, 2014. № 1 (22). С. 115–118.
3. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 30: Зі спадщини майстрів. Книга перша / упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2003. 288 с.
4. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 101: Зі спадщини майстрів. Книга друга / упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2013. 496 с.
5. Некрасова Н. Дослідження цікаве і корисне // Музика. 1992. № 6 (282). С. 20.
6. Козаренко О., Письменна О. Матеріали бібліографії Кіри Шамаєвої // Записки Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Праці музикознавчої комісії. Львів, 2009. Т. ССLVIII. С. 579–583.
7. Омельченко Т. Березина історії української музичної культури (до ювілею Кіри Шамаєвої) // Український інтернет-журнал «Музика». 2022. 11 липня. URL: <http://mus.art.co.ua/berehynia-istorii-ukrainskoi-muzychnoi-kultury-do-iuvileiu-kiry-shamaievoi/> (дата звернення: 10.10.2022).
8. Фадєєва К. В., Шамаєва К. І. З історії кафедри загального та спеціалізованого фортепiano НМАУ ім. П. І. Чайковського // Мистецтвознавчі записки. 2013. С. 302–316.
9. Шамаєва К. И. Концертная жизнь Киева в 20-е годы (1917–1932): автореф. дис. ... канд. искусствovedения 17.00.03 – музыкальное искусство / Институт истории искусств Министерства культуры СССР. Москва, 1975. 28 с.
10. Шамаєва К. І. Митці. Освіта. Час (3 архівних джерел): зб. статей / [ред. В. В. Косенко]; М-во культури і мистецтв України, упр. культури Житомир. облдержадмін., Житомир. муз. училище ім. В. С. Косенка. Житомир: Косенко М. Г., 2005. 135 с.
11. Шамаєва Кіра Іванівна. Музична освіта в Україні та міжслов'янські культурні зв'язки у ХІХ сторіччі: автореф. дис. ... доктора мистецтвознавства 17.00.03 – музичне мистецтво / Київська державна консерваторія імені П. І. Чайковського. Київ, 1992. 45 с.
12. Шамаєва К. І. Музична освіта в Україні у першій половині ХІХ ст.: монографія. Київ, 1996. 110 с.
13. Шамаєва К. І. Про предмет «спеціалізоване фортепiano» для музикознавців. Загальне та спеціалізоване фортепiano у мистецькому просторі України / Наукові збірки ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Вип. 27: Виконавське мистецтво. Львів: «Сполом», 2012. С. 17.
14. Шамаєва К. Холодна Оксана Григорівна (1915–1984) – піаністка, педагог, доцент // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 30: Зі спадщини майстрів. Книга перша / упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2003. С. 282.

REFERENCES

1. Beyer F. (1925) Primary piano school [Pervonachal'naya shkola dlya fortepiano]. Leningrad, 86. p. [in Russian].
2. Voloshyna T. (2014). Memory of our history (Scientific Bulletin of the National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky. – Issue 101, book 2: From the heritage of the masters: a collection of articles / editor-compiler K. I. Shamaeva. - K., 2013. - 496 p.) [Pamiat nashoi istorii (Naukovyi visnyk NMAU im. P. I. Chaikovskoho. Vyr. 101: Zi spadshchyny maistriv. Knyha druha: naukove vydannia /

redaktor-uporyadnyk K.I. Shamayeva. – Kyiv, National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky, 2013. – 496 p.)/ In: *Chasopys Nats. muz. akad. Ukrainy im. P. I. Chaykovs'koho: Naukovyy zhurnal*. Kyiv, №1 (22). pp.115–118. [In Ukrainian].

3. 2003. *Scientific Bulletin of the National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky* Iss. 30], Zi spadshchyny maystriv. Knyha persha (2003). [Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. Kiev, 288 p. [In Ukrainian].

4. 2013. *Scientific Bulletin of the National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky* Iss. 30], Zi spadshchyny maystriv. Knyha druga (2013). [Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. Kiev, 496 p. [In Ukrainian].

5. Nekrasova, N. (1992). *The research is interesting and useful [Doslidzhennia tsikave i korysne]* Muzyka., № 6 (282). 20.p. [In Ukrainian].

6. Kozarenko, O. Pys'menna, O. (2009). Materials of Kira Shamayeva's bibliography [Materialy bibliografii Kiry Shamaievoi]// *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*. Pratsi muzykoznavchoi komisii. L'viv, 2009. T.CCLVIII. pp.579–583. [In Ukrainian].

7. Omelchenko, T. (2022). Guardian of the history of Ukrainian musical culture (to the anniversary of Kira Shamayeva) [Berehynia istorii ukrainskoi muzychnoi kultury (do yuvileiu Kiry Shamaievoi)]// in *Ukrainskyi internet-zhurnal «Muzyka»*, Available at: URL <http://mus.art.co.ua/berehynia-istorii-ukrainskoi-muzychnoi-kultury-do-iuvileiu-kiry-shamaievoi/> (accessed 10. 10. 2022). [In Ukrainian].

8. Fadyeyeva, K., Shamayeva, K. (2013). From the history of the department of general and specialized piano of the NMAU named after P. I. Tchaikovsky [Z istorii kafedry zahalnoho ta spetsializovanoho fortepiano NMAU im. P. I. Chaikovskoho]// *Mystetstvoznachchi zapysky*, pp.302–316. [In Ukrainian].

9. Shamaeva, K. (1975). *Concert life in Kyiv in the 1920-s (1917–1932) [Kontsertnaya zhyzn' Kyeva v 20-e hody (1917–1932)]*. Ph.D. in Art Criticism. Thesis. Institute of Art History of the Ministry of Culture of the USSR. Moscow, 28 p. [in Russia]

10. Shamayeva, K. (2005). Artists Education. Time (3 archival sources): coll. articles / [ed. V. V. Kosenko] [Myttsi. Osvita. Chas (z arkhivnykh dzherel): zb. statei / [red. V. V. Kosenko] Ministry of Culture and Arts of Ukraine, ed. of culture Zhytomyr. Regional State Administration, Zhytomyr. music school named after V. S. Kosenko. Zhytomyr: Kosenko M. G.[*M-vo kultury i mystetstv Ukrainy, upr. kultury Zhytomyr. oblderzhadmin., Zhytomyr. muz. uchylshche im. V. S. Kosenka. Zhytomyr: Kosenko M. H.*] 135 p. [in Ukrainian].

11. Shamayeva, K. (1992). Music education in Ukraine and inter-Slavic cultural ties in the 19th century: [Muzychna osvita v Ukraini ta mizhslovianski kulturni zviazky u XIX storichchi] Ph.D. in Art Criticism.(Kyiv State Conservatory named after PI Tchaikovsky). Kyiv, 45 p. [in Ukrainian].

12. Shamayeva, K. (1996). Music education in Ukraine in the first half of the 19th century:[Muzychna osvita v Ukraini u pershii polovyni XIX st.] monograph. Kyiv, 110 p. [in Ukrainian].

13. Shamaieva, K. (2012). On the subject of «Specialized piano» for musicologists. *General and specialized piano in the Ukrainian art space* [Pro predmet «spetsializovane fortepiano» dlia muzykoznavtsiv. Zahalne i spetsializovane fortepiano u mystetskomu prostori Ukrainy] *Scientific collections of the National Academy of Sciences named after M. V. Lysenko*. [*Naukovi zbirky LNMA im. M. V. Lysenka*. Vyp. 27]. Lviv : Spolom, p.17-27. [in Ukrainian].

14. Shamayeva, K. (2003). *Scientific Bulletin of the National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky*. Oksana Hryhorivna Kholodna (1915–1984) – pianist, teacher, docent Iss. 30 [Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. Kholodna Oksana Hryhorivna (1915–1984) – pianistka, pedahoh, dotsent Vyp. 30], Kiev, 282 p. [In Ukrainian]

Додаток 1

БІБЛІОГРАФІЯ РОБІТ К. ШАМАЄВОЇ (У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ)

1. Концертна діяльність піаністів у Києві в двадцять роки ХХ сторіччя // Науково-методичні записки Київської державної консерваторії. Т. II. Вип. 2: Питання фортепіанної музики. Київ, 1964. С. 32–57.

2. Симфонічні концерти у Києві 20-х років // Музика. 1971. № 4. С. 14–19; № 6. С. 14–19.

3. З київської скрябініани // Музика. 1972. № 1. С. 25.

4. Музика polska w Kijowie // Музика. 1972. № 1. С. 59–73.

5. Концертне життя в Києві в перші пореволюційні роки // Українське музикознавство: Науково-методичний міжвідомчий щорічник. Вип. 8. Київ, 1973. С. 35–45.

6. Kiyevske obclobi cinnosti Otakara Sevcika // Hudebni rozhledy. 1973. № 12. S. 566–569.

7. Концертная жизнь Киева в 20-е годы (1919–1932): автореф. дис. ... канд. искусствоведения.

Москва, 1975. 28 с. На правах рукопису.

8. Muzycy polscy w Zytomierzu // *Muzyka*. 1978. № 1. S. 61–67.
9. З архівних джерел (З історії Першого Волинського радянського українського хору) // *Музыка*. 1978. № 2. С. 28.
10. Juliusz Zarębski w Zytomierzu // *Muzyka*. 1979. № 2. S. 19–31.
11. Nieznane archiwalia ukraińskie o Kraszewskim // *Studia polono-slavica orientalia. Acta litteraria*. Warszawa, 1980. T. VI. S. 115–123.
12. Чеські музиканти в Києві // *Музыка*. 1981. № 5. С. 10.
13. Muzyk trzech narodow // *Ruch muzyczny*. 1981. № 6. S. 13–15.
14. Концертная жизнь Киева 1919–1932 годов // *Из прошлого советской музыкальной культуры*. Вып. 3. Москва: Сов. композитор, 1982. С. 82–154.
15. Нотатки з XIX століття // *Музыка*. 1982. № 2. С. 9, 10.
16. Побут Дехтярів (середина XIX століття) // *Музыка*. 1984. № 6. С. 24, 25.
17. Nowe materiały archiwalne dotyczące polsko-ukraińskich kontaktów muzycznych w 2 połowie XIX w. // *Kultura polska XVIII i XIX w. i jej związki z kulturą Rosyi*. Warszawa, 1984. S. 153–168.
18. Б. Лятошинський у Житомирі (До 90-річчя Б. М. Лятошинського) // *Музыка*. 1985. № 1. С. 3, 4.
19. Творческое наследие И. С. Баха в Украине в XIX – начале XX века // *И. С. Бах и современность / Сост. Н. А. Герасимова-Персидская*. Киев: Муз. Україна, 1985. С. 44–54.
20. Из плеяды житомирских митців // *Музыка*. 1987. № 4. С. 26–28 (З історії музичної культури / До 100-річчя від дня народження М. А. Скорульського).
21. Из юношеских лет Б. Н. Лятошинского (Житомирский период) // *Кира Шамаева. Борис Николаевич Лятошинский: Сб. статей*. Киев, 1987. С. 131–137.
22. Михаил Скорульский, композитор и просветитель. К 100-летию со дня рождения // *По советской Украине: Ежемесячный пресс-бюллетень Украинского общества дружбы и культурной связи с зарубежными странами*. Киев, 1987. № 8. С. 1–3.
23. Піаніст сторіччя // *Музыка*. 1987. № 6. С. 12–15.
24. Сильный, правдивый искренний талант. К 125-летию со дня рождения Остапа Нижанковского // *По советской Украине: Ежемесячный пресс-бюллетень Украинского общества дружбы и культурной связи с зарубежными странами*. Киев, 1987. № 12. С. 1, 2.
25. З любов'ю до Кобзаря // *Музыка*. 1988. № 2. С. 26.
26. Музична освіта у повістях Т. Шевченка // *Музыка*. 1989. № 1. С. 20, 21.
27. Музыка в Кременецькому лицей // *Українська музична спадщина: Статті. Матеріали. Документи*. Київ, 1989. Вип. 1. С. 46–52.
28. Из истории польско-украинских музыкальных связей. Музыкант-просветитель И. И. Козловский // *О Просвещении и романтизме: Советские и польские исследования / АН СССР. Институт славяноведения и балканистики*. Москва, 1989. С. 180–190.
29. Музыка в Кременецком лицее // *Памятники культуры. Новые открытия. Письменность. Искусство. Археология: Ежегодник*. 1989. Москва, 1990. С. 167–172.
30. З концертного життя Київської консерваторії (20–30 роки) // *Українське музикознавство: Міжвідомчий республіканський збірник*. Київ, 1990. Вип. 25. С. 40–48.
31. Музыка в Київському університеті у перше 25-річчя його існування // *З історії української музичної культури: Тематичний збірник наукових праць / Київська державна консерваторія ім. П. І. Чайковського*. Київ, 1991. С. 86–94.
32. Музыкальное образование на Украине в первой половине XIX века: На материале Волынской, Киевской, Подольской, Полтавской, Черниговской губерний: Монография. Киев, 1992. 187 с. (Рец.: Некрасова Н. Дослідження цікаве і корисне // *Музыка*. 1992. № 6. С. 20.)
33. Музична освіта в Україні та міжслов'янські культурні зв'язки у XIX сторіччі / *Дисертація у формі наукової доповіді на здобуття вченого ступеня доктора мистецтвознавства*. Київ, 1992. 45 с. На правах рукопису.
34. З музичного побуту Києво-Печерської лаври // *Київська старовина*. 1992. № 2. С. 77–82.
35. Музыка России на Украине: первая половина XIX века // *Джоаккино России: Современные аспекты исследования творческого наследия: Сб. статей*. Киев, 1993. С. 67–73.
36. До витоків творчості Бориса Лятошинського // *Музичний світ Б. Лятошинського: Зб. Міжнародної теоретичної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження композитора*. Київ, 1995. С. 93–97. (Науково-теоретична конференція, присвячена 100-річчю від дня народження Бориса Лятошинського: Матеріали. Львів, 1995. С. 19–26.)

37. Музикант-просвітитель з Поділля // Український музичний архів: Документи і матеріали з історії української музичної культури. Київ, 1995. Вип. 1. С. 134–141.
38. Шана землякові // Музика. 1995. № 2. С. 4, 5 (До 100-річчя Б. М. Лятошинського).
39. Музична освіта в Україні у першій половині XIX ст.: Монографія. Київ, 1996. 110 с.
40. Перші музичні наставники Левка Ревуцького // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Праці Музикознавчої комісії / Ред. О. Купчинський, Ю. Ясіновський. Львів, 1996. Т. ССXXXII. С. 340–344.
41. Лятошинські в Житомирі // Там само. С. 345–352.
42. З епістолярної спадщини Бориса Лятошинського // Там само. С. 353–359.
43. До біографії В. С. Косенка // Віктор Степанович Косенко: Погляд з 90-х років : зб. статей / упоряд. і ред. К. І. Шамаєва. Київ, НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1997. С. 5–8.
44. Історія української культури у виданнях Київської археографічної комісії // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю Київської археографічної комісії. Київ, Седнів, 18–21 жовтня 1993 р. Київ, 1997. С. 51–63.
45. Піаніст століття // Музика. 1997. № 6. С. 2, 3.
46. Музична освіта в повістях Т. Г. Шевченка // Художня освіта і проблеми виховання молоді: Зб. Міністерства освіти України. Київ, 1997. С. 68–73.
47. Теофіл Данилович Рихтер // Collegium. 1998. № 2. С. 217–219.
48. Der Musiker und Pedagog Stanislaw Blumenfeld // Heinrich Neuhaus (1888–1964) zum 110 Geburtstag. Konferenzbericht (Köln 23–26 Oktober 1998). Schriften im Auftrag des Instituts für Deutsche Musikultur im Ostlichen Europa E. u. (IME). Bonn, 1998. Bd. III. S. 53, 54.
49. Henrich Neuhaus in Kiew // Heinrich Neuhaus (1888–1964) zum 110 Geburtstag. Konferenzbericht (Köln 23–26 Oktober 1998). Schriften im Auftrag des Instituts für Deutsche Musikultur im Ostlichen Europa E. u. (IME). Bonn, 1998. Bd. III. S. 81–94.
50. Поляк з Житомира // Золоті сторінки історії України: Ференц Ліст та піаністична культура XX століття: Зб. статей та матеріалів. Кіровоград, 1999. С. 31–33.
51. Генріх Нейгауз в Києві // Дослідження. Досвід. Спогади: Зб. наукових і науково-методичних праць професорсько-викладацького колективу школи та академії / Київська середня спеціальна музична школа ім. М. В. Лисенка при НМАУ ім. П. І. Чайковського. Гол. ред. В. П. Шерстюк. Київ, 1999. Вип. 1. С. 159–168.
52. Продолжение традиций // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2000. Вип. 7: Музикознавство з XX у XXI століття. С. 89–101.
53. З історії київської шопеніани // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. К., 2000. Вип. 9: Фридерик Шопен. С. 89–106.
54. Музичне життя Житомира в 1919–1921 роках // Житомирщина на зламі тисячоліть: Науковий збірник. Житомир, 2000. Т. 21. С. 267–270.
55. Музиканти – поляки з Волині // Житомирщина на зламі тисячоліть: Науковий збірник. Житомир, 2000. Т. 21. С. 334–337.
56. Віолончеліст С. В. Вільконський // Дослідження. Досвід. Спогади: Зб. наукових і науково-методичних праць професорсько-викладацького колективу школи та академії / Київська середня спеціальна музична школа ім. М. В. Лисенка при НМАУ ім. П. І. Чайковського. Гол. ред. В. П. Шерстюк. Київ, 2000. Вип. 2. С. 124–132.
57. Музикант-просветитель Станислав Блуменфельд // Дослідження. Досвід. Спогади: Зб. наукових і науково-методичних праць професорсько-викладацького колективу школи та академії / Київська середня спеціальна музична школа ім. М. В. Лисенка при НМАУ ім. П. І. Чайковського. Гол. ред. В. П. Шерстюк. Київ, 2000. Вип. 2. С. 133–137.
58. З історії фортепіанного виконавства (За матеріалами одного інтерв'ю) // Там само. С. 204–206.
59. К біографії В. В. Пухальського (По архивним матеріалам) // Там само. С. 214–220.
60. Чеські музиканти на Волині // Чехи на Волині: Історія і сучасність: Науковий збірник. Житомир; Малин, 2001. Т. 24. С. 46.
61. Передслово (від упорядника) // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 30. Зі спадщини майстрів. Кн. перша / Упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2003.. С. 5–7.
62. На батьківщині піаніста // Музика. 2004. № 4-5. С. 4, 5.
63. Митці. Освіта. Час (3 архівних джерел): Зб. статей / [ред. В. В. Косенко]; М-во культури і мистецтв України, упр. культури Житомир. облдержадмін., Житомир. муз. училище ім. В. С. Косенка.

- Житомир: Косенко М. Г., 2005. 135 с. Житомир. муз. училищу ім. В. С. Косенка з нагоди 100-річ. ювілею присвяч.
64. До біографії В. С. Косенка (Погляд з XXI сторіччя) // В. С. Косенко і культурно-мистецькі традиції Волині – Житомирщини: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю житомирського музичного училища ім. В. С. Косенка. 24–26 березня 2005 р. Житомир, 2005. С. 3–9.
65. З історії фортепіанного виконавства // Олександр Ейдельман. Данина шани вчителєві. Львів, 2006. С. 39–43.
66. З життя Київської консерваторії (1921 рік) // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 55: Маловідомі та забуті сторінки музичної історії України. Київ, 2006. С. 204–213.
67. З історії естетичного виховання (Київська школа мистецтв у 1919–1925 роках) // Там само. С. 214–216.
68. Роль Волинського ліцею в художньо-естетичній освіті // Волинські Афіни. Тернопіль, 2007. С. 153–161.
69. Ukraiński skrzypek Artiem Naruga – uczeń Karola Lipińskiego // Karol Lipiński. Życie, działalność, epoka. Wrocław, 2007. T. IV. S. 309–316.
70. Włoskie reminiscencje w ukraińskich epizodach biografii Karola Lipińskiego // Там само. S. 317–324.
71. Из истории церковного пения в Киево-Печерской лавре // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 61: Старовинна музика: сучасний погляд. Кн. 3. Київ, 2007. С. 88–111.
72. Музыкант и его время // Лидия Борисовна Шур. Киев, 2008. С. 9–3.
73. До біографії Юліуша Зарембського // Українсько-польські культурні взаємини. Вип. 2. Київ: ІМФЕ; Інститут мистецтв Польської АН, 2008. С. 121–130.
74. Київська консерваторія 1922 року // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 67: Музична культура України 20–30-х років ХХ століття: тенденції і напрямки. Київ, 2008. С. 92–113.
75. Євгеній Болховітінєв як історик музичної культури // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 78. Мистецтвознавчі науки.: Зб. наукових статей та есе, присвячених ювілею Ніни Олександрівни Герасимової-Персидської. Київ. 2008. С. 202–209.
76. У пошуках правди // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: Науковий журнал. Київ, 2009. № 3 (4). С. 139. (Відгуки, рецензії.)
77. Про предмет «спеціалізоване фортепіано» для музикознавців. Загальне та спеціалізоване фортепіано у мистецькому просторі України // Наукові збірки ЛНМА ім. М. В. Лисенка // Вип. 27: Виконавське мистецтво. Львів: «СПОЛОМ», 2012. С. 17–27.
78. Генріх Густавович Нейгауз і Київська консерваторія // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: Науковий журнал. Київ, 2013. № 2 (19). С. 136–143.
79. Генрих Густавович Нейгауз и Киевская консерватория // Київська фортепіанна школа. Імена та часи: Колективна монографія. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. С. 133–143.
80. Фадєєва К. В., Шамаєва К. І. З історії кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П. І. Чайковського // Мистецтвознавчі записки. Вип. 22. Київ, 2013. С. 302–316.
81. Фадєєва К. В., Шамаєва К. І. З історії кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П. І. Чайковського // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: науковий журнал. Київ, 2013. Вип. 1(18). С. 122–137.
82. Фелікс Блуменфельд у Києві // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: Науковий журнал: До 100-річчя НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2013. № 4 (21). С. 78–85.
83. Від редакційної колегії // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 101: Зі спадщини майстрів. Книга друга. / ред.-упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2013. С. 4–10.
84. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 101: Зі спадщини майстрів. Книга друга. / ред.-упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2013. 496 с.
85. Лужер Абрам Михайлович // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 101: Зі спадщини майстрів. / ред.-упоряд. К. Шамаєва. Київ, 2013. Книга друга. С. 437–440.
86. Тамаров Ілля Ісаакович, піаніст, педагог // Там само. С. 472–474.
87. К біографії В. В. Пухальського (по архівним матеріалам) // Київська фортепіанна школа. Імена та часи: Колективна монографія. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. С. 74–83.
88. Віра Разумовська в Україні (за архівними матеріалами) // Там само. С. 182–184.
89. Слово на вечере пам'яті О. Г. Холодної // Там само. С. 303–305.

90. З історії одного документа // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 112: Композитори і музикознавці Київської консерваторії (1913–1922 роки). До 100-річчя Київської консерваторії. Київ, 2014. С. 22–32.
91. Родина Блюменфельдів в Україні. Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. Вип. II (3), 2014: Культурологія. Філологія. Музикознавство / Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової. Київ: Міленіум, 2014. С. 276–283.
92. Секрети прошлого // Рейнгольд Гліер – Борис Лятошинський. Життя і творчість в контексті культури: До 140-річчя від дня народження Р. М. Глієра та 120-річчя від дня народження Б. М. Лятошинського: 36. статей. Житомир: Вид-во ФОП Євенок О. О., 2014. С. 75–81.
93. Таємниця минулого // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: Науковий журнал. Київ, 2014. № 3 (24). С. 112–115.
94. Тамаров Ілля Ісакович, піаніст, педагог // Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1923–1941 роках. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 113. Київ, 2015. С. 176–185.
95. Ювілеї київських піаністів: Оксана Холодна, Всеволод Воробйов // Українська музика: Щоквартальник. Ч. 4. Львів: ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2015. С. 84–89.
96. Золоті сторінки історії (до 100-річчя Житомирського музичного училища імені В. С. Косенка // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: Науковий журнал. Київ, 2015. № 4 (29). С. 140–146.
97. Слово про піаніста-виконавця і педагога (Ілля Ісакович Тамаров) // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 113. Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1923–1941 роках. Київ, 2015. С. 176–185.
98. Сохранить память [Текст] // Митець – культура – виміри часу. Міжн. наук. читання в Музеї Бориса Лятошинського в Житомирі: 36. статей / Музей Бориса Лятошинського в Житомирі, Міжн. т-во польськ. музики ім. І. Я. Падеревского, Житомирська обл. спілка поляків України, Житомирський ін-т культури і мистецтв НАКККиМ. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2016. С. 385–395. Рубрики: Святослав Рихтер. Аннотация / Воспоминания о Святославе Рихтере.
99. З архіву Віктора Косенка // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 115: Доля митця в реаліях культурно-історичних процесів першої половини ХХ століття. Книга перша. Київ, 2016. С. 53–68.
100. До біографії Наталії Григорівни Холодної // Загальне та спеціалізоване фортепіано: досягнення та перспективи. Вип. 1: 36. науково-методичних праць викладачів. Київ, 2018. С. 116–121.
101. Станіслав Блюменфельд – засновник і керівник музичної школи (училища) в Києві (1892–1898) // Шимановські, Блюменфельди, Нейгаузи: музичні родини на перехресті культур. Кропивницький, 2019. С. 163–167.
102. Київські роки Фелікса Блюменфельда // Там само. С. 199–206.
103. Генріх Густавович Нейгауз і Київська консерваторія // Там само. С. 402–410.
104. Пам'ять серця: Тетяна Шаняєва // Загальне та спеціалізоване фортепіано: досягнення та перспективи. Вип. 4: 36. науково-методичних праць викладачів. Київ, 2021. С. 11–15.

Виступи К. ШАМАЄВОЇ НА КОНФЕРЕНЦІЯХ, ЮВІЛЕЙНИХ ЗАХОДАХ (У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ)

1. Об усовершенствовании занятий по фортепиано со студентами-музыковедами // Задачи подготовки и идейно-политического воспитания молодежи в свете решений XXV съезда КПСС: Тезисы докладов научно-методического совещания преподавателей и аспирантов вузов культуры и искусства. Одесса, 1978. С. 82–83.
2. Страница из истории межславянских музыкальных связей // Великий Жовтень і розвиток духовної культури слов'янських народів: Тези доповідей ІХ республіканської славистичної конференції. 12–14 травня 1987 р. Одеса, 1987. С. 150, 151.
3. Музична освіта за повістями Т. Г. Шевченка // Науково-методична конференція, присвячена 175-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. Травень 1989 р.: Тези доповідей. Чернігів, 1989. С. 18, 19.
4. Доповіді, присвячені російсько-польським культурним зв'язкам, на спільному симпозиумі інститутів Ан СРСР та ПНР у Неборові (ПНР), 1968 р. та спільному симпозиумі Спілок композиторів СРСР і ПНР у Москві, 1979 р.
5. Конференція «Розвиток польсько-українських зв'язків другої половини ХVIII – першої половини ХХ століття». Варшава, 1978.

6. Страница из истории межславянских музыкальных связей: Тези «IX республіканської славістичної конференції». Одеса, 1987.
7. Оркестр імені М. В. Лисенка // Другі Нарбутівські читання. Київ, 1987.
8. Музыкальная жизнь Житомира в первые послереволюционные годы (1919–1921) // Конференция СКУ «Украинская музыка в системе советской многонациональной музыкальной культуры». Киев, 1987.
9. Из истории Киевской консерватории 20-х годов // Конференция, посвященная 75-летию Киевской консерватории. Киев, 1988.
10. Ріхтери в Житомирі // Ріхтерфест. Одеса, 2002.
11. Болховітінов і музична культура // Болховітінські читання в ЦНБУ ім. В. Вернадського. Київ, 2002.
12. Культурологічний аспект педагогічної роботи в вищих навчальних закладах України: за матеріалами НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ: Інститут українознавства, 2003.
13. Видатний житомирський музикант // Літературний музей та Музична школа № 1 ім. Б. М. Лятошинського. Житомир, 2004.
14. До біографії В. С. Косенка // Конференція «В. С. Косенко і культурно-мистецькі процеси Волині – Житомирщини». Житомир, 2005.
15. Роль Волинського ліцею в художньо-естетичній освіті // Конференція з нагоди 200-річчя Волинської гімназії. Кременець, 2005.
16. З історії одного документа. До 100-річчя Київської консерваторії: Конференція перша. «Композитори і музикознавці Київської консерваторії в 1913–1922 роках». Київ, 2013.
17. До 160-річчя Ю. Зарембського // Дні польської культури у Житомирі. Житомир, 10 жовтня 2014.
18. До 90-річчя В. М. Воробйова: Доповідь на ювілейному концерті. Київ, 2015.
19. Из ближайшего окружения Б. Лятошинского // Міжнародна конференція «Р. М. Глієр – Б. М. Лятошинський». Житомир, 17 лютого 2015.
20. Житомирські сторінки біографії Бориса Лятошинського // Міжнародна науково-практична конференція «Борис Лятошинський і XXI століття». Київ, 8 квітня 2015.
21. Житомирское музыкальное училище: времена и имена // Міжнародна науково-практична конференція «Музичне мистецтво: традиції і перспективи (до 110-річчя Житомирського музичного училища імені В. С. Косенка)». Житомир, 21 квітня 2015.
22. До 100-річчя О. Г. Холодної: Доповіді на ювілейних заходах. Київ, Фонд культури, 2015; НМАУ, Національна філармонія, 2016.
23. До 100-річчя С. Ріхтера: Доповіді на ювілейних заходах. Київський будинок кіно, Житомирська філармонія, 2015; Житомир, Міжнародна ювілейна конференція, 2016.
24. Музична Європа в Житомирі // Міжнародна науково-практична конференція «Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях». Київ, 2017.
25. «Поляки» Київської консерваторії // Міжнародний науковий симпозіум «Україна – Польща: діалог культур». Київ, 2018.
26. «24 дитячі п'єси для фортепіано» Віктора Косенка у традиціях слов'янської фортепіанної культури // II Міжнародна науково-практична конференція (присвячена 125-річчю від Дня народження В. Косенка та Б. Лятошинського) «Віктор Косенко та Борис Лятошинський, їх доба і культура XXI століття». Київ, 2021.
27. «24 дитячі п'єси для фортепіано» Віктора Косенка у традиціях європейської фортепіанної культури // Міжнародна науково-практична конференція «Україна. Європа. Світ». Київ, 2021.

ДОВІДКИ В ЕНЦИКЛОПЕДІЯХ (У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ)

1. Ансамбль МІК, Белза Ігор; Беклемішев Григорій; Блуменфельд Станіслав, Сігізмунд і Фелікс; Воячек Богуміл; Венявський Генрик // Мистецтво України: Енциклопедія. Київ, 1995. Т. I: А–В. С. 63, 175, 214, 302, 389.
2. Холодна Оксана // Митці України: Енциклопедичний довідник. Київ, 1997. С. 616.
3. Березовский Максим, Бортнянский Дмитрий // Митрополит Евгений: Энциклопедический словарь. Воронеж, 1998. С. 45, 46, 55–57.
4. Биховський Михайло (співавт.), Білявський Іван, Боровський Василь, Голованівський Яків, Дорожинський Семен, Зубковський Василь (співавт.), Карбович Григорій, Климовський Карпо, Лозинський Лука, Павлов, Орловський Гнат, Раденький Роман, Рогаль-Левицький Григорій,

Ромаданов Максим // Києво-Могилянська академія в іменах: Енциклопедичне видання. Київ, 2001. С. 72, 74, 83, 142, 188, 232, 254, 260, 329, 409, 415, 451, 457, 460.

5. Ансамбль МІК, Белза Ігор (співавт.), Вайнтрауб Лев, Вілінський Микола, Вільконський Стефан (співавт.), Воробйов Всеволод, Воячек Богуміл, Глушенко Юрій, Голубєва Римма, Гриднева Наталія, Громов Євген, Гусєв Ігор, Давидов Юрій, Данченко Михайло, Дереновська Наталія, Дикий Юрій, Магомедбекова Наїда, Марцевич Людмила, Маргієв Георгій, Матусєвич Ніна // Енциклопедія сучасної України. Київ, 2001. Т. 1. С. 534; Київ, 2003. Т. 2. С. 442, 443; Київ, 2005. Т. 4. С. 25, 541, 544; Київ, 2006. Т. 5. С. 156, 194, 696; Київ, 2006. Т. 6. С. 115, 451, 531–532, 676; Київ, 2007. Т. 7. С. 124, 223, 423, 580, 581; Київ, 2017. Т. 18. С. 465; Київ, 2018. Т. 19. С. 168, 169, 322, 531, 532.

6. Антипович Агафон, Аркадій, Артюхов Степан, Балінський Лукаш, Белза Ігор (співавт.), Билінський, Білявський Іван, Бокутович Кузьма, Боровський Василь, Вайнтрауб Лев, Венявський Генрик, Воробйов Всеволод, Галяма Домінік, Геннадій, Голованівський Яків, Голубєва Римма, Гриднева Наталія, Гусєв Ігор, Годоба-Губа Ігнац, Голдовський Еліаш, Демановський Василь, Дереновська Наталія, Дикий Юрій, Діжечка-Лозовський Василь, Добровольська Людмила, Дорожинський Семен // Українська музична енциклопедія. Київ, 2006. Т. 1. С. 76, 89, 95, 133, 167, 168, 191, 216, 238, 251, 296, 322, 413, 436, 449, 488, 492, 527, 559, 570, 590, 599, 610, 611, 623, 624, 631, 647.

OMELCHENKO TETYANA

Omelchenko Tetyana, Candidate of Arts, Associate Professor, Acting Professor of the Department of General and Specialized Piano of the Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6058-8414>

KIRA SHAMAYEVA AS A HISTORIAN OF THE UKRAINIAN MUSICAL CULTURE.

The relevance of the study. The life and creative path of Kira Shamayeva, a researcher of the history of Ukrainian musical culture widely known in Ukraine and abroad, the discoverer of many forgotten pages of the activities of outstanding representatives of national culture, doctor of art history, professor of the general and specialized piano department of the Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, who celebrated her anniversary in December 2021, is considered.

The process of K. I. Shamayeva's professional development from studying at the Zhytomyr Music School named after V. S. Kosenko to the Kyiv Conservatory named after P. I. Tchaikovsky, the influence on her formation such prominent professors of the Kiev and Moscow Conservatories as O. H. Holodna, N. O. Horiukhina, L. P. Yefremova, T. M. Livanova, I. F. Belza is highlighted..

The main milestones of Shamayeva's creative biography are identified: the 1975 defense of the candidate's thesis "Concert life of Kyiv in the 1920s (1917–1932)", the 1992 doctoral thesis - "Music education in Ukraine and inter-Slavic cultural ties in the 19th century"; the project of the First (2003) and Second (2013) books of the collection "From the heritage of masters" in the study of the history of the Kiev Conservatory. The value of the dissertation researches of K. I. Shamayeva is substantiated as outstanding works of source studies, which highlighted new facts of the history of Ukrainian musical culture

The purpose of the study is to prove the outstanding Shamayeva's contribution in opening of new pages of the history of Ukrainian musical culture based on close inter-Slavic ties, in the discovering of many forgotten pages of life and activity of outstanding figures of national culture, emphasized the high methodical and educational level of pedagogical work of Shamayeva at the Department of General and Specialized Piano of the Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, aimed at connecting the subject with the future profession of students of different faculties, the broad general musical education of students.

Methodological basis. In order to perform the tasks the method of biographical reconstruction was used in the work.

Conclusions. Highlighting the main milestones of the creative biography, directions of scientific and pedagogical activity of the doctor of art history, professor, professor of the general and specialized piano department of the Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music Kira Shamayeva, we can say with confidence that she is an extraordinary personality, whose life credo is the ideas of enlightenment, the desire to preserve and increase the historical memory of the history of Ukrainian culture, and the wide involvement of young people in cultural and educational activities. Her large-scale scientific output (more than 100 works)

contains in-depth source studies and discoveries from the lives of outstanding personalities, the discovery of deep connections between Slavic cultures, which are invaluable for the history of Ukrainian culture. The works of K. I. Shamayeva confirmed source studies as a fundamental direction of musicological science, which contributes to a deeper study and understanding of the history of national culture.

Key words: Professor Kira Shamayeva, source studies, history of Ukrainian musical culture, performance, music education, piano pedagogy, the Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music.